

Q-team MIRT-verkenning

Rivierklimaatpark IJsselpoort

Aan: Projectteam Rivierklimaatpark IJsselpoort

van: Kees van der Velden, secretaris Q-team

Aanbevelingen voor uitwerking VKA n.a.v. Q-team 15.01.2019

Tijdens de vergadering van het Q-team Rivierklimaatpark IJsselpoort is de aanzet tot het VKA besproken. Onderstaande tekst is een selectie van relevante opmerkingen uit het verslag van de vergadering, ter ondersteuning van de uitwerking van het VKA door het projectteam.

1. Beoordeling alternatieven

Als onderbouwing van de keuze van het VKA zijn de twee alternatieven in tabelvorm beoordeeld. Het kwaliteitsteam vindt deze tabel verwarrend omdat de beoordelings-criteria te breed en te veelomvattend zijn. Het kwaliteitsteam adviseert om in ieder geval de beoordelings-criteria scheepvaart-bodemerosie en landschap-cultuurhistorie te splitsen, omdat deze effecten niet onder één noemer gebracht kunnen worden. Zo vraagt de aanpak van de bodemerosie oplossingen op riviersysteemniveau en is de scheepvaartproblematiek (breedte vaargeul) vaak lokaal oplosbaar. Bodemerosie heeft vermoedelijk een sterke relatie met de bestaande natuurwaarden in de uiterwaarden, die nader onderzocht zou moeten worden. Het ontkoppelen van de effecten op landschap en cultuurhistorie is nodig om te voorkomen dat iedere verandering van het bestaande cultuurlandschap als negatief wordt beoordeeld, terwijl een meer natuurlijk rivierenlandschap juist ook als positieve ontwikkeling kan worden beschouwd.

2. Natuurlijke onderlaag van het landschap op orde en de volgorde van maatregelen

Het vastleggen van de waterstandsdeling als harde doelstelling is een belangrijke stap in de planvorming van IJsselpoort. Het project krijgt hierdoor richting en urgentie.

Uit het onderzoek dat de basis vormt van het VKA blijkt welke maatregelen daarvoor nodig zijn. Met het verlagen van de kades en mogelijk de aanleg van een hoogwatergeul wordt de eerste stap gezet. Een fasering in een korte en een middellange termijn (in stappen van 10 cm waterstandsdeling) afgestemd op behoud van de afvoerdeling is daarbij een logische keuze. Dit betekent dat op de lange termijn de aanpassing van de landhoofden van de A12 (met een brug van dijk tot dijk, in combinatie met het verwijderen van de terp van de steenfabriek) en het verlagen van de uiterwaarden alsnog inzetbaar is om meer ruimte voor de rivier te maken. Dit creëert flexibiliteit voor het toekomstig rivierbeheer, waarbij ook een heroverweging van de

afvoerverdeling ter sprake kan komen. Die lijn van het VKA wordt dus door het kwaliteitsteam onderschreven.

Daarnaast raadt het kwaliteitsteam aan om ook een harde doelstelling voor het stopzetten van de bodemerrosie op te nemen. Dit is van belang voor het riviersysteem en de scheepvaart, maar zal naar verwachting ook positief effect hebben op de natuur. (zie punt 1 voor aanbeveling nader onderzoek).

Het beschikbaar houden van de mogelijkheid van uiterwaardverlaging voor de lange termijn maakt behoud en versterking van het agrarisch cultuurlandschap voor de korte en middellange termijn mogelijk, zoals in het VKA wordt geschetst. Maar daarbij is het ook voor de korte termijn van belang het landbouwkundig gebruik af te stemmen op de natuurlijke waarden en potenties. Ook dat maakt onderdeel uit van het op orde brengen van de natuurlijke onderlaag; landbouw volgt de natuurlijke mogelijkheden. Het extensiveren en 'natuur-inclusief' maken van de landbouw vraagt ruimte. Deze ruimte kan gevonden worden door het uitplaatsen van één of enkele agrarische bedrijven. Daarnaast vraagt dit om heldere randvoorwaarden aan de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld door het maximeren van het aantal koeien tot één grootvee-eenheid per hectare. Mogelijk is landinrichting/ruilverkaveling, gezien in een ruimer plangebied, een geschikt instrument om dit te realiseren. Het concept 'Heideboeren' biedt goede aanknopingspunten voor het combineren van landbouw met laagdynamische natuurontwikkeling, waarbij het ook interessant is om de mogelijkheden voor een regionale pilot kringlooplandbouw (LNV) te onderzoeken. Het kwaliteitsteam biedt aan een rol te vervullen in het leggen van het contact.

Zorg bij de uitwerking van de ecologische verbindingzones naar de Veluwe ook voor een goede landschappelijke uitwerking, met voldoende ruime dimensies. Hierbij kan ook gedacht worden aan een combinatie met verbindingen voor het vee van de heideboeren.

Het is ook van belang scherp te hebben dat het riviereengebied op de lange termijn, na 2038, steeds meer richting 'avontuurlijk loslaten' zal bewegen. Het is onvermijdelijk dat de rivier op termijn meer ruimte nodig heeft; de natuurlijke rivierdynamiek zal steeds nadrukkelijker het landschap gaan vormen waardoor de ruimte voor de landbouw in de uiterwaarden steeds kleiner zal worden. Het landschapsbeeld zal daardoor ook gaan verschuiven van agrarisch cultuurlandschap richting een natuurlijker rivierenlandschap. Het is van belang de huidige investeringskeuzes in dit toekomstperspectief te plaatsen. Met vragen als: hoe verhoudt een investering in het uitplaatsen van een agrarisch bedrijf zich ten opzichte van uitplaatsing van andere bedrijven met een kleinere biodiversiteitsvoetafdruk? Om ruimte voor extensivering te krijgen is aankoop van grotere hoeveelheden grond een noodzaak, terwijl een bedrijfsuitplaatsing een forse investering is met beperkte ruimtewinst (hoewel het uitplaatsen van niet-riviergebonden bedrijvigheid zeker een lange-termijnstreven moet zijn).

3. Streefbeeld landschap als ruimtelijk kader

Bij de ruimtelijke inrichtingsmaatregelen die in het VKA worden voorgesteld mist het kwaliteitsteam een richtinggevend landschappelijk streefbeeld. Dit streefbeeld is onmisbaar voor het maken en onderbouwen van ruimtelijke ontwerpkeuzes, zoals het bepalen van de juiste locatie voor oobos in relatie tot behoud van de weidsheid en openheid van de uiterwaarden, voor het aanreiken van ontwerpuitgangspunten voor de localisering en maatvoering van geulen passend bij de schaal en morfogenese van de IJssel, het ruimtelijk onderscheid tussen beken vanaf het Veluwemassief op de westoever en hanken ten oosten van de IJssel, tussen binnen- en buitenbochten, et cetera. Dit helpt onder andere bij het gebiedsspecifiek maken van KRW-maatregelen; het gaat immers niet om het 'simpelweg' realiseren van kilometers oevers of nevengeul, maar om het realiseren van de achterliggende inhoudelijke natuurdoelstelling in aansluiting op het karakter van het landschap en het ecologisch systeem. Tevens dient het streefbeeld als beoordelingskader voor de effecten op landschap.

Het is ook aan te raden om de essentiële structuren en markante plekken schetsmatig nader uit te werken en te verbeelden. Daarbij kunnen ook streefbeelden worden geschetst voor de terreinen die op de korte termijn niet beschikbaar zijn, zoals de kop tussen de IJssel en de Nederrijn, omdat deze van grote betekenis zijn voor de beleving van het hoofdsysteem van onze rivieren. Het streefbeeld is niet bedoeld als concreet inrichtingsplan, maar bedoeld om richting en samenhang aan te brengen in de ruimtelijke maatregelen die nodig zijn om de doelen van het Rivierklimaatpark te halen.

4. Visie en ruimtelijke kwaliteitsimpuls Rhederlaag

Het valt op dat het VKA weinig uitspraken doet over het Rhederlaag-gebied, terwijl hier wel degelijk opgaven en kansen liggen. Hierbij kan gedacht worden aan het verbeteren van de herkenbaarheid van de historische IJsselmeanders, het verondiepen van de plassen ten behoeve van natuur en een kwaliteitsimpuls van de recreatieve terreinen. Dit sluit ook aan bij de steeds groter wordende maatschappelijke behoefte om recreatieterreinen meer kwaliteit en een zinvolle betekenis te geven. Voor het project Rivierklimaatpark is het interessant te onderzoeken in hoeverre het weer (deels) openen van de oude meanders kan bijdragen aan KRW-en waterveiligheidsdoelen waarbij de oorspronkelijke landschapsstructuur weer leesbaar wordt, zonder daarbij de vaarweg over de IJssel nadelig te beïnvloeden.

5. Van visie naar gezamenlijke uitvoering

Het is bij de vertaling van het VKA en de Intergemeentelijke Structuurvisie van belang een heldere opzet te maken met de hoofdactoren, waarbij een goede balans tussen overheid en partijen in de samenleving belangrijk is. Maak hierbij helder dat het op orde brengen van de natuurlijke onderlaag een opgave voor alle partijen.